

ACTA MVSEI APVLENSIS
APULUM LIV
series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

ARS ARCHAEOLOGICAE
Studii dedicate lui Nikolaus Boroffka la aniversarea a 60
de ani
Studies dedicated to Nikolaus Boroffka on his 60th
birthday

Volum îngrijit de/Edited by:

Horia Ciugudean,
Gabriel Tiberiu Rustoiu
Radu Ota

Editura „ASTRA Museum”

Alba Iulia

2017

Fondator

ION BERCIU

Editor

GABRIEL T. RUSTOIU

Colegiul editorial

RADU ARDEVAN - Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca

NIKOLAUS BOROFFKA - Deutsches Archäologisches Institut, Berlin

DANIEL DUMITRAN - Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia

NICOLAE GUDEA - Cluj-Napoca

VALER MOGA - Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia

ZENO KARL PINTER - Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

MARIUS PORUMB - Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca

VOLKER WOLLMANN - Obrigheim

Colegiul de redacție

HORIA CIUGUDEAN - director

RADU OTA - secretar de redacție

GEORGE BOUNEGRU - membru

CONSTANTIN INEL - membru

Adresa de corespondență:

MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII

510010 ALBA IULIA

Str. Mihai Viteazul, 12-14

Tel. 0258/813300

Correspondence address:

MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII

RO – 510010 ALBA IULIA

Mihai Viteazul St., 12-14

Tel. (+40) (258) 813300

revista.apulum@yahoo.com

www.mnuai.ro; www.muzeuluniriialba.ro; www.anuarulapulum.ro

© 2017 MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA

ISSN – 1013-428X

ISSN – 2247-8701

ACTA MVSEI APVLENSIS

APVLVM

LIV

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

ALBA IULIA

MMXVII

Tehnoredactare: HORIA CIUGUDEAN, RADU OTA
Traducerea și verificarea textelor în limba engleză: ADINA GOȘA, BRÎNDUȘA
CIUGUDEAN-PANAITE

Textele nepublicate nu se restituie.

Tipărit la **Vertical Graphic SRL** Alba Iulia

S U M A R

CONTENTS – SOMMAIRE – INHALT

TABVLA GRATVLATORIA.....	13
HORIA CIUGUDEAN, GABRIEL TIBERIU RUSTOIU, RADU OTA, Cuvânt înainte/Foreword.....	17
HORIA CIUGUDEAN, <i>Laudatio</i>	20
BIBLIOGRAFIE NIKOLAUS BOROFFKA.....	29

STUDII – STUDIES

GHEORGHE LAZAROVICI, CORNELIA-MAGDA LAZAROVICI, The Role of Salt in the Beginning of the Neolithisation Process in the southern Part of Central Europe and the Balkans <i>Rolul sării în debutul procesului de neolitizare în zona sudică a Europei centrale și a Balcanilor</i>	53
SABIN ADRIAN LUCA, ANA-MARIA PĂPUREANU, GHEORGHE NATEA, Date despre o cataramă de curea realizată din <i>Spondylus Gaederopus Linnaeus</i> , 1758, descoperită la Tărtăria – Gura Luncii – campania 2010 <i>A Belt Buckle made of Spondylus Gederopus Linnaeus, 1758, discovered at Tărtăria – Gura Luncii – the 2010 Campaign</i>	107
SABIN ADRIAN LUCA, TIBERIU BOGDAN SAVA, DORU PĂCEȘILĂ, OANA GAZA, IULIANA STANCIU, GABRIELA SAVA, BIANCA ȘTEFAN, Date radiocarbon din situl arheologic de la Turdaș – Luncă (cercetările preventive ale anului 2011) (I) <i>Radiobarbon Data from Turdaș – Luncă archaeological Site (the preventive Researches from 2011) (I)</i>	137
MIHAELA BLEOANCĂ, Un topor de tip Jászladany descoperit pe raza localității Tibru, com. Cricău (jud. Alba) <i>An Axe of Jászladany-Type discovered at Tibru, Cricău parish, (Alba county)</i>	147
MIHAELA-MARIA BARBU, MARIUS-MIHAI CIUTĂ, Industria litică cioplită eneolitică de la Șeușa - Gorgan (com. Ciugud, jud. Alba) <i>The Copper Age lithic Industry from Șeușa – Gorgan (Ciugud parish, Alba county)</i>	155
CAROL KACSÓ, Necropola tumulară din bronzul târziu de la Bicz (jud.Maramureș, România) <i>Die Spätbronzezeitliche Hügelnekropole von Bicz (Kreis Maramureș, Rumänien)</i>	189
CLAES UHNÉR, SVEND HANSEN, HORIA CIUGUDEAN, GABRIEL BĂLAN, RALUCA BURLACU-TIMOFTE, Structura și demografia	

<p>așezării de la Teleac: o fortificație din Transilvania de la sfârșitul epocii bronzului - începutul epocii fierului <i>Settlement Structure and Demography in Teleac: a Late Bronze Age – Early Iron Age Hillfort in Transylvania</i></p>	211
<p>BIANKA NESSEL, "Leaf shaped" Negatives and their Meaning: a rare Mould Type from the Teleac Hillfort, jud. Alba Transilvania <i>Negativele în formă de frunză și semnificația lor: un tip rar de tipar din fortificația de la Teleac, jud. Alba, Transilvania</i>.....</p>	247
<p>MONICA ȘANDOR-CHICIDEANU, Figurine zoomorfe din bronz și lut din zona lacului Bistreț, jud. Dolj <i>Zoomorphe Figurinen aus Bronze und Ton des Bistret-See Gebietes, Kreis Dolj</i>.....</p>	263
<p>CRISTINEL FÂNTÂNEANU, ADRIAN COSMIN BOLOG, OVIDIU OARGA, O piesă de bronz descoperită la Gâmbaș (mun. Aiud, jud. Alba) <i>A Bronze Object discovered at Gâmbaș (Aiud Municipality, Alba County)</i>.....</p>	281
<p>RADU OTA, ILIE LASCU, GEORGE BOUNEGRU, Un mausoleu descoperit recent și problema existenței unor asemenea construcții la Apulum <i>A recently discovered Mausoleum and the Topic of Existence of some funerary Buildings at Apulum</i>.....</p>	287
<p>FLORIN CIULAVU, Pușculițele romane descoperite la Apulum <i>Roman Money Boxes discovered at Apulum</i>.....</p>	313
<p>RADU OTA, CRISTIAN TITUS FLORESCU, Un altar votiv descoperit în castrul legionar de la Apulum <i>A votive Altar discovered in the legionary Camp of Apulum</i>.....</p>	329
<p>DANIELA CIUGUDEAN, Roman bronze Military Equipment and Harness in the Collections of the Alba Iulia Museum. I. Belt and Baldric Plates <i>Echipament militar roman și piese de harnașament din bronz în colecțiile muzeului din Alba Iulia. I. Aplici de centură și balteus</i>.....</p>	341
<p>CĂLIN COSMA, ADRIAN COSMIN BOLOG, OVIDIU OARGA, Morminte avare recent descoperite la Gâmbaș (jud. Alba) – punct "Ogoarele de jos" <i>Neu entdeckte awarische Gräber in Gâmbaș (Kreis Alba) – Standort "Ogoarele de jos"</i>.....</p>	409

RESTAURARE – CONSERVARE – INVESTIGAȚII
RESTORATION – CONSERVATION – INVESTIGATIONS

- DAN ANGHEL, Aspecte ale restaurării materialului arheologic descoperit la Alba Iulia - Recea
Restoration Aspects of the archaeological Material discovered in Alba Iulia – Recea..... 435
- SORIN ȘERBAN, Restaurarea unui vas de mari dimensiuni aparținând culturii Wietenberg
The Restoration of a Wietenberg big Pot..... 451

RECENZII ȘI NOTE DE LECTURĂ
REVIEWS AND READER'S NOTES

- ZENO KARL PINTER, Mihai Bărbulescu, *Arheologia azi, în România*, Editura Idea Design & Print, Cluj, 2016, 224 pagini, cu o prefață de Aurel Codoban..... 459
- VIORICA SUCIU, Valentin Dolfi, *Repertoriul descoperirilor monetare de pe teritoriul județului Vâlcea*, Societatea Numismatică Română, București, 2016, 157 p..... 464
- RADU OTA, (Editors: Oana Tutilă, Nicolae Cătălin Rișcuța, Iosif Vasile Ferencz), *Archaeological Small Finds and their Significance. Proceedings of the Symposium on Games and Toys*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2016, 130 pagini, 57 figuri, 2 planșe..... 467
- RADU CIOBANU, Robert Bedon, Hélène Maveraud-Tardiveau (edit.), *Présence des divinités et des cultes dans les villes et les agglomérations secondaires de la Gaule romaine et des régions voisines, Caesarodunum XVII-XLVIII*, Limoges, 2016, 591 pag, cu ilustrații și grafice alb-negru..... 470
- Lista autorilor..... 473

ACTA MUSEI APVLENSIS LIV

ARS ARCHAEOLOGICAE

***Studii dedicate lui Nikolaus Boroffka la aniversarea
a 60 de ani***

***Studies dedicated to Nikolaus Boroffka on his 60th
birthday***

Volum îngrijit de/Edited by:

Horia Ciugudean,
Gabriel Tiberiu Rustoiu
Radu Ota

Editura „ASTRA Museum”

Alba Iulia

2017

Nikolaus Boroffka

TABVLA GRATVLATORIA

Sorin-Cristian Ailincăi (Tulcea)

Dan Anghel (Alba Iulia)

Alexandru Avram (Le Mans)

Tiberiu Bader (Hemmingen)

Mihaela-Maria Barbu (Deva)

Martin Bartelheim (Tübingen)

Jozef Bátora (Nitra)

Liviu Gabriel Bălan (Alba Iulia)

Ioan Bejinariu (Zalău)

Corneliu Beldiman (București)

Sándor Berecki (Târgu Mureș)

Mihaela Bleoancă (Tulcea)

Adrian Cosmin Bolog (Alba Iulia)

Neculai Bolohan (Iași)

Rodica Boroffka (Berlin)

Corina Borș (București)

George Bounegru (Alba Iulia)

Ursula Brosseder (Bonn)

Raluca Burlacu-Timofte (Alba Iulia)

Radu Ciobanu (Alba Iulia)

Horia Ciugudean (Alba Iulia)

Daniela Ciugudean (Alba Iulia)

Florin Ciulavu (Tulcea)

Marius-Mihai Ciută (Alba Iulia)

Beatrice Ciută (Alba Iulia)

Sorin Cociș (Cluj-Napoca)

Mihai Constantinescu (București)

Călin Cosma (Cluj-Napoca)

Gabriel Crăciunescu (Drobeta-Turnu Severin)

Wolfgang David (Manching)

Vasile Diaconu (Târgu Neamț)

Gruia T. Fazekaș (Oradea)

Cristinel Fântâneau (Alba Iulia)

Uwe Fiedler (Berlin)

Cristian Titus Florescu (Alba Iulia)

Jochen Fornasier (Frankfurt/Main)

Alin Frânculeasa (Ploiești)

Václav Furmánek (Nitra)

Corneliu Gaiu (Bistrița)

Oana Gaza (Măgurele)

Alexandra Găvan (Köln)

Claudia Gerling (Basel)

Călin Ghemiș (Oradea)

Florin Gogâltan (Cluj-Napoca)

Blagoje Govedarica (Berlin)

Svend Hansen (Berlin)

Anthony Harding (Exeter)

Radu Harhoiu (București)

Tünde Horváth (Budapesta)

Constantin Inel (Alba Iulia)

Adrian Ioniță (București)

Carol Kácsó (Baia Mare)

Elke Kaiser (Berlin)

Maya Kashuba (Sankt Petersburg)

Valeriu Kavruk (Sfântu Gheorghe)

Tobias L. Kienlin (Köln)

Viktoria Kiss (Budapesta)

Florian Klimscha (Hanovra)

Zsolt Molnar Kovács (Cluj-Napoca)

Raiko Krauß (Tübingen)

Rüdiger Krause (Frankfurt a.M.)

Steffen Kraus (Mannheim)

Alexandra Krenn-Leeb (Viena)

Kristian Kristiansen (Gothenburg)

Helmut Kroll (Kiel)

Gabriella Kulcsár (Budapesta)

Aydogdy Kurbanov (Asgabat)

Sergei Kuzminykh (Moscova)

Attila László (Iași)

Ilie Lascu (Alba Iulia)

Gheorghe Lazarovici (Cluj-Napoca)

Cornelia Magda Mantu Lazarovici (Iași)

Johanna Lhuillier (Lyon)

Sabin Adrian Luca (Sibiu)

Elise Luneau (Berlin)

Bertille Lyonnet (Paris)

Joseph Maran (Heidelberg)

Daniela Marcu Istrate (București)

George Marinescu (Bistrița)

Liviu Marta (Satu Mare)

Gheorghe Natea (Sibiu)

Marian Neagoe (Drobeta Turnu Severin)

Rita Nemethi (Târgu Mureș)

Bianka Nessel (Heidelberg)

Daniel Neumann (Frankfurt a.M.)

Bogdan Petru Nicolica (Suceava)

Sorin Oanță-Marghitu (București)

Ovidiu Oarga (Alba Iulia)

Radu Ota (Alba Iulia)

Christopher F. E. Pare (Mainz)

Hermann Parzinger (Berlin)

Doru Păceșilă (Măgurele)

Ana-Maria Păpureanu (Sibiu)

Richard Petrovsky (Speyer)

Zeno-Karl Pinter (Sibiu)

Dan Pop (Baia Mare)

Anca Popescu (București)

Sabine Reinhold (Berlin)

Botond Rezi (Târgu Mureș)

Cătălin Rișcuța (Deva)

Mihai Rotea (Cluj-Napoca)

Gabriel Tiberiu Rustoiu (Alba Iulia)

Eugen Sava (Chișinău)

Gabriela Sava (Măgurele)

Tiberiu Bogdan Sava (Măgurele)

Emily Schalk (Berlin)

Jens Schneeweiss (Sankt Petersburg)

Franz Schopper (Berlin)

Christian Schuster (București)

Valeriu Sîrbu (Brăila)

Marie Louise Sorensen (Cambridge)

Daniel Spânu (București)

Tudor Soroceanu (Berlin)

Iuliana Stanciu (Măgurele)

Thomas Stöllner (Bochum)

Viorica Suciu (Alba Iulia)

Zsolt Székely (Sf. Gheorghe)

Marzena Szmyt (Poznań)

Monica Șandor-Chicideanu (București)

Sorin Șerban (Alba Iulia)

Bianca Ștefan (Măgurele)

Peter Thomas (Bochum)

Biba Teržan (Ljubljana)

Claes Uhner (Gothenburg)

Adrian Ursuțiu (Cluj-Napoca)

Colin P. Quinn (Clinton, New York)

Tilmann Vachta (Berlin)

Helle Vandkilde (Aarhus)

Magdolna Vicze (Százhalombatta)

Mihai Wittenberger (Cluj-Napoca)

Volker Wollmann (Obrigheim)

Aurel Zanoci (Chișinău)

Petar Zidarov (Sofia)

Vlad Zirra (București)